

FERDINÁNDY GYÖRGY
A kismacska halála
 (vendégszövegek)

*Minden vízbe mártott vers
 (kisangyalom)
 A súlyából amnyit vesz
 (kisangyalom)
 Amennyi az általa
 kiszorított víz súlya
 (kisangyalom!)*

(népdal)

Ezt az írást látszólag az adott szövegek közlésigénye indokolja, ám a formális kapcsolatok kombinatorikája, a hozzátartozó szubjektumképzettel együtt, az ontikus eldöntelenségek ellenére stabilizálja a hangkölcsonzés műveletét, és így valamiféle metatextuális pozíciót termel újra.

Munkám imitatív mátrixa tehát úgy is felfogható, mint ami a szinguláris szöveg pontos utánzásának lehetőségét nyilvánítja meg, vagyis a stílussá változtatás textuális műveletét aktivizálja. (Cénette)

A név lehetséges jelentéseinek mnemotechnikája fonikus és intertextuális összefüggésekhez vezet. Lényegében a kezdetben megállapított mediális különbséget újraélesztve (Gilette), de ezúttal nem az akusztikai és szkriptuális, hanem a fonikus minőség és az intertextuális pólusok között. (Vigyázat! Ezek felejtése lerombolja a hangzás mnemotechnikai paradigmájának fenntarthatóságát!)

Ha a magánhangzókat jobbról balra olvasva nézzük, úgy azoknak kontingens-ironikus megkérdőjelezése szembeszökő. A költőiség fenomenális kategóriái ugyanis nem biztosíthatják a szöveg mint inskripció memorizációját. Ezt csak a szöveg üressége kényszerítheti ki.

Célom transzfiguratív és regiszterközi effektusok révén felszabadítani a szöveg nyelvi terét a hagyományos prezenciaképzetek uralma alól. Ezzel egyidejűleg végzek a nyelvi azonosítás felfüggesztésének másik tendenciájával, a hangnem homogenitásának megerősödésével; ezt persze immár a szöveg retorikai modális önértelmezése nélkül teszem. Az apokaliptikus hangnemet azonban a továbbiakban mellőzni fogom. A szöveg önmagához való viszonya így mintegy félúton áll annak belátása felé, miszerint ha a létről nem lehet metaforikusan beszélni, akkor a diskurzus maga állítja elő referensét, amennyiben revelált igazsága éppen ő maga.

De van-e olyan magyar regény, amely szerencsés esetben világsikert arathatna? És ha nincsen, milyennek kellene lennie? Mert ha eltekintünk azoktól, amelyeket mi nevezünk ki világhírűnek, akkor bizony fehér holló az ilyen.

A konstruktív módusz itt persze negatív előjelű, a szemantikai kiüresedés végállapotát regisztrálja tropológiai-modális értelemben is. Így tehát a transzcendenciától átjárt világ egyenesen az ismert antropológiai kód, észlelésmód és konfiguráció szétjátszó értelmezhetőségéhez vezet.

Innen nézve a személytelenítés effektusai korántsem nyelven túli mozzanatokból származnak, hanem a nyelvilleg feltételezhető képiség olvashatóságából. Hiszen miképp férhetne össze szándék és személytelenedés? Példának okáért a nap, mint égitest, feltűnően gyakori tematizálása a metaforikus képiség nyelvi feltételezett-ségének reflexiójaként is olvasható.

A kérdés logikus folytatása, hogy van-e valami lényeges, amit csak mi tudunk a nagyvilágnak megmondani? Mert ma inkább csak megkésztet utánérzéseket produkálunk. És megfordítva a gukkert: csak az tarthat érdeklődésünkre igényt, ami nyugati mintákat követ.

Mert jaj! Akiknek távlatuk van, azoknak nincsen már ékezetük. Nincs anyanyelvük sem, s ezért összevissza beszélnek és olvasnak, mindenféle nyelveken. (Márai) Más szóval: a hontalanság és a nyelvvesztés megrázó tapasztalatát nyelvkritikai összefüggésben tükröztetik.

Az eredmény: csupa olyan oeuvre, amely integratív távlatból összerendezhető narratív tudást testesít meg, és struktúráit több szólamú, önmagukat folyton korrigáló, érvénytelenítő szövegszegmentumokból építi.

Mindezzel együtt, a linearitást felfüggesztő körkörrösség és szimultaneitás, a diegézist domináló deskripció, az organikusságot felváltó, nem identikus iteráló szövegelemek jelszórása, okozati meghatározottságával együtt célelvőségét is kérdésessé teszik.

A Párizs-regényeknek például (Földes, Hevesi, Szomor) mindig is volt bizonyos sikerük. De csak azért, mert íróik megélték, megszenvedték tapasztalataikat. Segélyből, gyorstalpalón, tegyünk le róla, soha nem leszünk párizsiak.

Az írók általában azzal a tapasztalattal szembesítik olvasóikat, hogy az elbeszélés alkotta üres helyek betöltéséhez az érintkezést feltételező metonimikus viszonyok hiányában leginkább a szöveg metaforarendszerének ambivalens jelentésmezőket létrehozó értelemképző működésében találhatnak fogódzót.

De ne felejtjük: az írás az emberi térnek egyszerre archaikus és modern képzetekre utaló architextusával is szembesít. Az azonban kétségtelen, hogy a térpozíció közvetítette polarizációt megjelenítő határvonalat úgy a diagézis, mint az egyneműsítő mimézis formaprincipiumai relativizálják. (Baedekker-irodalom)

Mily fenséges patrocínium! Archaikumát formai-strukturális szinten a narrációs technikából adódó

(metafora- és szimbólumrendszerrel alakuló) motívum és szövegelem ismétlődések, valamint – az erre épülő szemantikai szinten – az antropomorf vagy naturális lények közti kapcsolatrendszer poétikai szerepében megnyíló (a mimetikus kódrendszerbe nem beilleszthető) mitikus tradíciók perspektívája biztosítja.

Íme, ez a klasszikus retorika leírásra alkalmazott alakzatának, a hipotipózisnak láttató funkciója!

Az eddig szóba hozott példák arra utalnak, hogy az elbeszélői én hasa(dása) nem írható le egyértelműen reflektív vagy dialektikus elhasonulásként, amelyben

valamilyen narratív szerkezet továbbra is elősegíthetné az önmegértést. Még akkor sem, ha ez tartalmazná a legmegindítóbb mozzanatokot.

Mindebből persze nem következik semmi, holott elvben bármi következhetne belőle. Például, ha az érvényben lévő (maszkulin) metódusokon belül, azokat tudomásul véve, sőt végsőkig veszítve, a női artikuláció kereteit fáradhatatlanul tágítva, létrehozzuk a feminin és a maszkulin magyarságkép szerencsés egybeesését, akkor elmondhatjuk.

Hogy mit, azt egy következő tanulmányomban fogom kifejteni.

BERTA ZSOLT

Van, hogy költő vagyok

*Van, hogy zsírosnak érzem a létet
Hozzáragad a kezemhez, és hiába rázom,
nem szabadulok tőle.
Például mikor nem szeretem, hogy esik,
pedig tudom, hogy esnie kell, mert így van rendjén.
Esnie kell az én fejemre is éppúgy,
mint a száraz erdőre.
Van, hogy nem zenélnek a szavak,
csak kopognak, mint a szükséges eső.
Épp nem szeretem, csak azért ejtem ki őket a számból,
mert keserűek.
Bedobnák helyettük egy tik-takot,
hátha csók követi...
Van, hogy nem toporgok türelmetlenül,
s nem kérdezem, hol késik már ez a hülye tyúk.
Van, hogy mozdulatlan vagyok, nem akarok menni sehova.
Hacsak Istenhez nem, beolvasni neki.
Hétköznapi nem vagyok költő,
csak mikor zsírosnak érzem a létet.
Hozzáragad a tenyeremhez, le akarom rázni,
kezem, mint dagadt lepke röpköd arcom körül,
a szavak azt hiszik, őket vezényelem, ijedten sorba állnak.
Ha beteg vagyok, költő vagyok.
Nem kell verset írnom, elég,
hogy fájdalmaim vannak, fájdalom-szárnyak és fájdalom-kerozin.
Magasba repítenek, ahonnan kicsinek, jelentéktelennek tűnik
mindaz, amit bosszankodva kerülgetek, amikor röhögni tudok.
Van, hogy úgy érzem, semmi sincs, na és akkor mi van?
Van úgy, hogy költő vagyok.*

*Nem kell hozzá egy fia rím sem,
Csak a kín segítsen!*